© Wikimedia Commons CC-BY-SA 3.0 Politas

Entäpä jos…

Musta joutsen luentosalissa

Ari Laitala

NASSIM NICOLAS TALEBIN kirja *Musta joutsen, erittäin epätodennäköisen vaikutus* herätti ilmestyessään 2007 maailmanlaajuista huomiota. Matemaatikkona ja optiomeklarina toiminut Taleb esittää, että evoluution seurauksena ihmismieli rakentaa kuvaa todellisuudesta lineaarisena ja tietoa valikoiden. Meidän on vaikea tai oikeastaan mahdotonta ottaa vakavasti huomioon erittäin epätodennäköisiä tapahtumia, joita isossa mittakaavassa kuitenkin vääjäämättä tapahtuu ja joiden vaikutukset voivat olla mullistavia.

Kirjan nimi juontaa juurensa ikivanhaan latinalaiseen sananlaskuun "hyvä ihminen on yhtä harvinainen kuin musta joutsen". Länsimaiset ihmiset ovat koko historiansa eläneet käsityksessä, että kaikki joutsenet ovat valkoisia. Australian löytymisen myötä löydettiin kuitenkin myös musta joutsen. Mahdottomasta oli tullut mahdollista. Ovatko MOOCit koulutusalan musta joutsen? Muitakin tarjokkaita mustiksi joutseniksi on?

LUKUKAUSIMAKSUT EIVÄT AINAKAAN TULE!

Lukukausimaksut suomalaisessa yliopistossa kuulostaa mahdottomalta ajatukselta. Heikot signaalit niiden tulosta kuitenkin vahvistuvat. Uusi yliopistolaki, yliopistojen pääomittaminen, lukukausimaksukokeilut, pyrkimys lisätä ulkomaisten opiskelijoiden määrää jne. Voisivatko lukukausimaksut siis kuitenkin tehdä tuloaan, esim. säätiömuotoisten yliopistojen maisteriohjelmiin?

Poliittinen aktiivisuus lukukausimaksujen ajamisessa on tällä hetkellä kovin laimeaa. Tapahtumien kulku näyttäisikin kehittyvän sellaisia uria, että lopulta yliopistot näkevät maisteriohjelmien lukukausimaksujen keräämisen pienempänä pahana kuin niiden keräämättä jättämisen. Tätä ennen viimeisetkin hallinnolliset esteet lukukausimaksujen keräämiseksi on tietenkin poistettu. Kukin yliopisto – ehkäpä maisteriohjelmittain – ratkaisee sitten itse, kerääkö maksuja vai ei.

Selvyyden vuoksi mainittakoon, että tämän kirjoituksen tehtävänä ei ole lukukausimaksuja toivoa tai olla toivomatta. Niiden mahdollinen toteutuminen on kuitenkin mielenkiintoinen spekulaatio. Ainakin opetuksen arvostus ja opetukseen panostaminen nousisivat aivan uudelle tasolle. Mutta pärjäisimmekö todella tässä kilpailussa?

YLIOPISTOJÄRJESTELMÄLLE EI OLE VAIHTOEHTOA

Yliopistot ovat mielenkiintoisia laitoksia. Laajalti ne ovat yhä edelleen valtioiden ylläpitämiä instituutioita. Massiivinen budjettirahoitus on käytännössä synnyttänyt valtion monopolin korkeampaan opetukseen ja tutkimukseen. Poliittisella ohjauksella asetetaan toiminnan raamit.

Toki vuosittaista valtionrahoitusta kilpailutetaan monin erilaisin tulosmittarein. Kilpailua riittää myös ulkoisen tutkimusrahan haalimisessa.

Vaikka yliopistot ovat kyenneet uudistumaan, vaikuttavat ne nykyisessä maailman menossa kuitenkin yhä edelleen varsin hallintovaltaisilta raskailta koneistoilta. Kepeys, ketteryys ja kustannustehokkuus ovat määreitä, joita yliopistolaitokseen ei kovinkaan usein liitetä.

Onko nykyiselle järjestelmälle vaihtoehtoa? Tuskin suuremmassa mitassa, mutta pienemmässä ehkä onkin. Maailman digitalisoituminen on synnyttänyt (tai vapauttanut) mahtavan voiman:

© Wikimedia Commons CC-BY-SA 3.0 Mushlya / Boundless.com

joukkoistamisen tai joukkouttamisen (crowdsourcing). Joukkoistaminen on jo näyttänyt voimansa monella saralla. Klassinen esimerkki on tietysti Wikipedia. Ajatus joukkoistamisella synnytettävästä yliopistostakaan ei ole mitenkään uusi. Wiki-perheeseenkin on jo vuosia kuulunut wikiversity.

Wikiversity vaikuttaa kuitenkin edelleen olevan lähtökuopissaan. Brittiläinen Open University sen sijaan näyttää toimivan huomattavan laajalti ja kilpailukykyisesti. Se tarjoaa satamäärin ilmaisia kursseja verkossa, mutta sekin on pohjimmiltaan kaupallinen toimija. Tutkintoon johtavia opintokokonaisuuksia ei pääse suorittamaan ilman lukukausimaksuja.

Vapaita ja kelvollisia oppisisältöjä on jo nyt verkossa enemmän kuin usean yliopiston tarpeiksi. Ylipäänsä näyttääkin siltä, että sisältöjen luominen on haasteista pienimpiä. Ehkäpä näemme jo lähitulevaisuudessa virtuaalimaailmaan syntyviä "pop-up"-yliopistoja, jotka ovat täysin avoimia ja ilmaisia. Verkossa vallitsevat kuitenkin verkon lainalaisuudet. Pop-up-yliopistot voivat syntyä nopeasti, nähdä lyhyen kukoistuskauden ja vaipua sitten äkisti unholaan. Tällaisessa maailmassa voi olla järkevää tehdä suunnitelmia ja sitoumuksia vain yhdeksi lukuvuodeksi – tai lukukaudeksi – kerrallaan.

Perinteisen yliopistoajattelun sijaan joukkoistettu opetus voisi organisoitua myös puhtaammin oppiaineiden ympärille. Esimerkiksi kiinteistösijoittaminen voisi olla aihepiiri, jonka ympärille syntyisi globaali yhteisö jakamaan ja kehittämään oppimisresursseja yhteiskäyttöön. Tällöin lähtökohtana olisi ennen kaikkea nykyiset toimijat. Esimerkkejä tällaisesta opencourseware toiminnasta on myös jo runsaasti. Mutta tässäkin kohtaa intressinä näyttäisi edelleen olevan "sisäänheittäminen" olemassa oleviin rakenteisiin.

Mustat joutsenet ovat siis yhä häkeissään. Emme ole niitä vielä nähneet, mutta tiedämme jo, että niitä on.

- **Laki kiinteistönmuodostamislain muuttamisesta (72/2014).**
  Voimaan 1.3.2014. Kiinteistötoimitusmaksulakiin on siirretty toimitusmenoja (ks. KML 207 §) koskevia säännöksiä.
- **Laki kiinteistötoimitusmaksusta annetun lain 3 ja 5 §:n muuttamisesta (74/2014).**
  Voimaan 1.3.2014. Maksulain 3 §:ssä (5 mom.) tarkoitetut korvaukset ja kustannukset (aikaisemmat toimitusmenot) sisällytetään pääsäännön mukaan kiinteistötoimitusmaksuun. Maksualennuksista luovutaan (kunnat eräissä tapauksissa ovat poikkeuksena).
- **Laki maaseutuelinkeinoasioiden muutoksenhaku-uudistuksen voimaanpanosta.**
  Voimassa 1.9.2014 alkaen) (75/2014). Tällä lailla tulevat voimaan jäljempänä mainitut säädökset säädösnumeroiden 76–102/2014 osalta. Maaseutuelinkeinoasioiden muutoksenhaku siirtyy hallinto-oikeuksiin. Tähän mm. liittyvät laki kalastuslain muuttamisesta (90/2014), laki Metsähallituksesta annetun lain muuttamisesta (91/2014), laki riistahallintolain 31 §:n muuttamisesta (92/2014), laki riistavahinkolain 47 §:n muuttamisesta (93/2014), laki yhteisaluelain muuttamisesta (99/2014) ja laki yhteismetsälain muuttamisesta (100/2014), kaikki voimaan 1.9.2014.
- **Valtioneuvoston asetus Maanmittauslaitoksen eräiltä kirjaamislakimiehiltä vaadittavasta kielitaidosta (112/2014).**
  Voimaan 1.3.2014. Asetus korvaa aikaisemman vuonna 2009 annetun asetuksen (600/2009) ja liittyy Maanmittauslaitoksen toimialue- ja hallintorakenneuudistukseen.
- **Valtioneuvoston asetus kiinteistötoimitusmaksusta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta (113/2014).**
  Voimaan 1.3.2014. Sisältää teknisiä muutoksia, jotka liittyvät MML:n toimialuerakenne- ja hallintorakenneuudistukseen (900/2013) ja kiinteistötoimitusmaksuuudistukseen (74/2014)